

FAN VA TEXNOLOGIYALAR TARAQQIYOTI

DEVELOPMENT OF SCIENCE AND TECHNOLOGI

1
2026

Tahririyat hay'ati raisi:
SIDDIQOVA S.G'. –
Buxoro davlat texnika universiteti rektori

Muovini:
NIZAMOV A.B. –
BuxDTU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Tahrir hay'ati:

MUQIMOV K.M. – O'zR FA akademigi (O'zMU)
JALILOV A.T. – O'zR FA akademigi (Toshkent kimyo-texnologiya ITI)
NEGMATOV S.N. – O'zR FA akademigi ("Fan va taraqqiyot" DUK)
BAHODIROV G'.A. – t.f.d., professor, O'zR FA bosh ilmiy kotibi
XAMIDOV O.X. – iqtisod fanlari doktori, professor (BuxDU)
JALILOV T.K. – iqtisod fanlari doktori (DSc), professor (TKTI)
PARDAYEVA M.D. – BuxDTU yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektori, falsafa fanlari doktori (DSc)
XOJIYEV A.X. – o'quv ishlari bo'yicha prorektor, texnika f.f.d. (PhD)
SAIDOV S.B. – Buxoro DTU moliya va iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
QURBONOV J.M. – texnika fanlari doktori, professor (Samarqand ISI)
ADIZOV B.Z. – texnika fanlari doktori (DSc), pprofessor, O'zRFA UNKI
ASTANOV S.X. – fizika-matematika fanlari doktori, professor
RAXMONOV X.Q. – texnika fanlari doktori, professor
VOXIDOV M.M. – texnika fanlari doktori, professor
JO'RAYEV X.F. – texnika fanlari doktori, professor
SADULLAYEV N.N. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
MAJIDOV Q.X. – texnika fanlari doktori, professor
FOZILOV S.F. – texnika fanlari doktori, professor
ISABAYEV I.B. – texnika fanlari doktori, professor
ABDURAHMONOV O.R. – texnika fanlari doktori, professor
GAFUROV K.X. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
XAYDAROV A.A. – texnika fanlari doktori (DSc), dotsent
JO'RAYEV F.O'. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
MURADOVA F.R. – pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
JUMAYEV M.R. – fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor
YUNUSOVA G.S. – falsafa fanlari doktori (DSc), professor
BOBOYEV A.Ch. – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
TO'XTAYEVA Z.Sh. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
MAXMUDOV M.J. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
HAYITOV R.R. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
BOZOROV G'.R. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
BOLTAYEV Z.I. – fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor
OLTIYEV A.T. – texnika fanlari doktori, (DSc)
JALILOV R.B. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
MAXMUDOV M.I. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
MAJIDOVA N.Q. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
AXMEDOV V.N. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
MAXMUDOV R.A. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
PULATOVA M.I. – fizika-matematika fanlari nomzodi, professor
RAHMATOV Sh.A. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
OCHILOV A.R. – texnika fanlari doktori (DSc), dotsent
O'RINOV U.A. – pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
PO'LATOVA S.U. – texnika fanlari doktori (DSc), professor
SAMIYEVA Sh.X. – pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
TESHAYEV M.X. – fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor
XAITOV V.U. – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
XOJIYEV Sh.M. – texnika fanlari doktori (DSc), dotsent
XAYITOV Sh.N. – iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
ZOIROV E.X. – falsafa fanlari doktori (DSc), dotsent
NARZIYEV M.S. – texnika fanlari doktori (DSc), dotsent
NAMAZOVA N.J. – iqtisodiyot fanlari b.f.d. (PhD), dotsent

Bosh muharrir: DO'STOV H.B. – kimyo fanlari doktori, professor

Muharrirlar: Artikova M.M., Istamova G.X.
Musahhih: Barakayeva D.F.

FAN VA TEXNOLOGIYALAR
TARAQQIYOTI
ILMIY-TEXNIKAVIY JURNAL

DEVELOPMENT OF SCIENCE
AND TECHNOLOGY
SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyati boshqarmasida 2014 yil 22-sentyabrda № 05-066-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan

Muassis:
Buxoro davlat texnika universiteti

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2017 yil 29-martdagi №239/5-sonli qarori bilan dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan. 2019 yilda O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining qarorlari bilan qayta ro'yxatdan o'tkazilgan.

Tahririyat manzili:
200117, Buxoro shahri, Q. Murtazoyev ko'chasi, 15-uy, Buxoro davlat texnika universiteti
Tel: 0(365) 223-92-40
Faks: 0(365) 223-78-84
E-mail: fannt_jurnal@umail.uz

Jurnalning to'liq elektron varianti bilan <http://journal.bstu.uz> sayti orqali tanishish mumkin.

Ushbu jurnalda chop etilgan materiallar tahririyatning yozma ruxsatisiz to'liq yoki qisman chop etilishi mumkin emas. Tahririyatning fikri mualliflar fikri bilan har doim ham mos tushmasligi mumkin. Jurnalda yoritilgan materiallarning haqqoniyligi uchun maqolalarning mualliflari va reklama beruvchilar mas'uldirlar.

MUNDARIJA – СОДЕРЖАНИЕ – CONTENT

TEXNIKA, TEXNOLOGIYA VA JIHOZLAR	
Normayev Q.H., Pardayeva Sh.S., Pirnazarov Sh.V., Ashirova M.R., Jalg'asova G.S. Burg'ilash mashinalari va ularning mexanizmlarini samarali qayta tiklash texnologiyalari.	5
Azamjonov R.S. Eksploatatsiyadagi avtoyo'l ko'priklarining yuk ko'tarish qobiliyatini oshirish usulini takomillashtirish	11
Xolmuxammadiyev A.M., Toshev Sh.O. Burg'ulash eritmasidan markazdan qochma separator yordamida yengillashtirilgan eritma tayyorlash texnologiyasi	15
Джураев Х.Ф., Ўктамова Ш.Х. Ковок уруғи қобиғининг синдириш кучларини аниқлаш методикаси	20
Mansurov O.A. Improving the drying process of fruits using convective method.	24
Jo'rayev F.O', Jo'rayev A.A., Saidova G.K. Uneversal qurilmaning yumshatuvchi ish oraganining parametrlarini uning ish ko'rsitkichlariga ta'siri.	27
Авлиякулов Н.Н. Достижение качества измерительных процессов при метрологическом обеспечении производства	32
Do'stov H.B., Rahimov B.R., Savriyev F.A. Suvlangan gaz quduqlarini qayta ishga tushirish texnologiyasini takomillashtirish tahlili.	36
KIMYO VA KIMYOVIY TEXNOLOGIYALAR	
Toshboyev S.O', Panoyev E.R., Hasanov Z.Z. Gazlarni tozalashda qo'llaniluvchi absorbentlarning tavsifi va unda hosil bo'ladigan ko'piklanish sabablari.	43
Умаров С.Х., Рустамов В.Дж., Халлоков Ф.К., Ходжаев У.О., Нарзуллаева З.М. Механизм отрицательной фотопроводимости в TiGaSe ₂	47
Фозилов Х.С., Туробжонов С.М., Фозилов С.Ф. Маҳаллий иккиламчи хом ашё – куйи молекулали полиэтиленни оксидлаб синтетик юқори ёғ кислоталари олиш ва уларнинг физик-кимёвий хоссалари.	52
Абдирахимов И.Э. Способы предотвращения образования гидрата при переработке газов.	57
Alinazarov A.X., Shariboyev N.Y., Jo'raxanov D.M. Anaerob parchalanish jarayonida harorat barqarorligining metanogen bakteriyalar faolligiga ta'siri va uni quyoshli issiqlik tizimi orqali ta'minlash.	61
Abdirakhimov I.E. Anticorrosion properties of copper phosphide.	66
Norqulov J.F., Ibodullayev M.X., Abduraxmonov O.R., Kodirov O.Sh. Amin eritmalarini issiqlikka bardoshli tuzlardan tozalash jarayonini modellashtirish.	72
Абдирахимов И.Э., Буранов Ф.Э., Курбанов А.Т. Исследование технологических параметров, рекомендованных для синтеза этилена из метана.	79
Rahimov B.R. Yuqori qatronli neftlarning qovushqoqligini pasaytiruvchi depresantlar kompozitsiyasini ishlab chiqish.	86
Эшдавлатова Г.Э., Камолов Л.С. Определение концентрации диэтанолamina титриметрическим методом	91
Rahimov B.R. Qoldiq neftlarni olishda chuqurlik nasos qurilmasini takomillashtirishning dolzarb muamolari.	96
Yuldashev T.R., Buronov F.E., Hafizov S.Sh. Tabiiy gazning tarkibidagi zaharli komponentlarni aminlar yordamida tozalash jarayonlari.	100

MASHINASOZLIK VA ENERGETIKA	
Bafoyev D.X. Detallar sirtini plastik deformatsiyalash va bir tekis mikrorelefnı shakllantirish	107
Majitov J.A. Bioreaktor devorining turli sirtlarida issiqlik berish koeffitsiyentlarini hisoblash va tahlil etish.	112
Azamov S.S. Uch fazali tok o'zgartkichlari yordamida asinxron motorlarni himoya qilish tizimi tatqiq etish.	118
Maxmudov M.I., Qo'shshayeva M.R., Nurov S.S., Timirov H.N., Sayfiyev H.O. Quyosh panellarining samaradorligiga changlanganlikning ta'sirini o'rganish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar tahlili.	122
Атауллаев А.О. Исследование и разработка виброустойчивых инклинометрических преобразователей для систем контроля и управления.	128
Tovboyev A.N., Tog'ayev I.B. Tojlanish jarayonining yuqori kuchlanishli havo liniyalaridagi quvvat yo'qotishlariga ta'sirini baholash.	135
Murodov K.J. Ko'p qavatli binolarning vertikal chiqindi quvurlaridagi suyuqlik oqimlaridan elektr energiya hosil qilish.	141
Xamroyev X.X. Mexanik ishlov berishda sirt qatlamining mexanik xususiyatlari.	145
Tojimurodov D.D. Asinxron motorlarni nosimmetrik rejimlari.	149
Sadullayev N.N., Nematov Sh.N., To'xtayev Sh.B., Soliyeva Z.N., Murtazoyev F.F. O'zbekistonda quyosh sovitish tizimlari va ularning texnik imkoniyatlari.	154
INFORMATIKA VA AXBOROT – KOMMUNIKATSION TIZIMLAR	
Babomuradov O.J., Kuyliyeva F.A. Statistical analysis of social network messages.	163
Madaminov U.A., Qodirov D.R. Katta hajmli ma'lumotni parallel qayta ishlashda Hadoop MapReduce tizimini qo'llash.	168
Каххоров М.М. Моделирование ветровой турбины типа Дарье и обоснование её параметров в системе Ansys Fluent.	173
Maxmudov M.Sh. Relief morfometrik ko'rsatkichlari asosida marshrutlashning model va algoritmlari.	179
OZIQ-OVQAT SANOATI TEXNOLOGIYALARI	
Ravshanov S.S., Botirov M.Sh., Ergashev A.M., Mirzaev J.D., Shodmonqulova Q. Quruq iqlimda yetishtirilgan bug'doy donini ochiq omborlarda saqlashning mahsulot xossalariga ta'siri.	184
Sharipov N.Z., Qo'ldosheva F.S. Gilos danagidan moy olish jarayonini infraqizil nurlar yordamida jadallashtirish.	187
Шарипов Н.З. Интенсификация процесса получения масла из ядра косточек вишни в поле сверхвысокочастотного тока.	190
Баракаев Н.Р., Шукуров Ю.У. Мева ва сабзавотларни сублимация йўли билан қуритишнинг илмий асослари.	194
Ibragimov R.R., Sharipov N.Z. Bodringni konservalash jarayonida noan'anaviy usulda issiqlik ishlov berish jarayonini nazariy asoslari.	199
Kuliyev N.Sh. Meva va sabzavot sharbatlarini ko'pirtirishda ko'pik hosil qilish va emulgirlash xususiyatlarining dinamikasi.	203
Мухамедова М.Э. Разработка рецептуры диабетических сдобных сухарей с использованием синергии растительных компонентов.	209
Хужакулов У.К., Мажидова Н.К., Мажидов К.Х. Исследование показателей качества местных сортов овощной продукции длительного хранения.	220

Файзиев А.А., Ахмедов В.Н., Кедельбаев Б.Ш. Технология приготовления натурального мясного полуфабриката ферментированного бифштекса	227
TO‘QIMACHILIK VA YENGIL SANOAT TEXNOLOGIYALARI	
Ramazonov S.S., Ismoyilov F.B. Tola sifatini yaxshilash va tozalash maqsadida jinlash mashinasini ishchi qismlarini takomillashtirish.	233
Muxitdinova M.A., Bebutova N.N. Milliylik va zamonaviylik uyg‘unligi: O‘zbek libos dizaynida yangi yo‘nalishlar.	237
Nematova L.X., Qodirova D.X. Yoshi katta ayollar fe‘l atvori belgilari bo‘yicha iste’molchilarning tipologik xususiyatlarini aniqlash.	242
Saidova A.S., Saidova G.Sh., Fayzilloyeva N.B. Tikuv mashinasining tahlama qurilmadagi taxlam hosil qilishda takomillashgan tahlam berishdagi tishlarini turli ko‘rinishda choklarga ta’siri.	246
Совутов М.Э., Мусаев Н.М., Холиқов К.М., Мукимов М.М. Исиклик сақлаш хусусияти юкори бўлган трикотаж тўкималарининг физик-механик кўрсаткичлари тадқиқи . . .	251
Shodmonova M.S. Elastikligi yuqori bo‘lgan polimer kompozitsiya olish usulini ishlab chiqish	258
Садуллаева Д.А. Современные материалы: Хан-атлас – традиция и инновация.	261
Джурраев А., Росулов Р.Х., Пардаев Б.Ч., Имомназаров М.С. Пахтани майда ифлосиклардан тозалагичнинг самарали конструкцияси.	267
Aliyev Sh.B. Tikuv mashinasining tishli reykasini lazer nuri yordamida termik ishlov berishning matematik modeli.	270
Musayev S.S., Qodirov T.J. Reseptura ko‘rsatkichlarining poliolefin va etilenpropilen kau-chugi asosidagi poyabzal kompozitsiyalarining iste’mol va texnologik xususiyatlariga ta’siri.	275
Amonov A.R., Muxammedjanov M.M. Tikuv mashinasi qavariq rezinali vtulkali qayishqoq tayanchlarga o‘rnatilgan bosh vali tebranish amplitudasi tahlili.	281
Berdimuratov U.T., Rosulov R.X., Pardayev B.Ch. Arrali jinlar konstruksiyasi, asosiy ishchi organlari, ishlash jarayoni.	284
Muxammedova M.O., Axmedov J.J. O‘smirlar uchun soddalashtirilgan ortopedik poyabzal elementlarining konstruktiv yechimlarini ishlab chiqish.	286
Temirova G.I., Shodmonova M.S. Polimer kompozitsiya asosida ko‘p qatlamli mo‘ynali paketlar tayyorlash texnologiyasi.	291
Saidova X.X., Murodova Z., Ulugova N. 3D va ko‘p o‘lchovli geometrik yondashuvlar asosida bolalar kiyimini konstruktiv loyihalash.	295
Kuliyeva D.R. Bazalt mato qo‘llanilgan maxsus kiyim turini tanlash va konstruksiyasini ishlab chiqish	299
Sharipov J.O., Sayitqulov S.O., Begmurodov A.F. Detallarni yeyilishi va korroziyalanishiga asosiy sabablar hamda ulardan himoyalaniish.	306
Toshpulotov L.I., Xamrayeva S.A. Turli o‘rilishli ikki qatlamli ko‘ylakbop matolarning mexanik va deformatsion xususiyatlarining o‘zgarishi.	309
Sayitqulov S.O., Razzoqov R.R. Paxtani mayda iflosliklardan tozalash mashinasining yangi konstruksiyasini ishlab chiqish.	314
Qodirova S.X. Ayollar ustki liboslari bo‘yicha istiqbolli moda yo‘nalishlarini tahlil qilish	318
Каримова Н.Х. Оценка свойств двухслойных трикотажных тканей на основе структурного и механического анализа противостойчивости к трению и разрывного удлинения . . .	322
Maxmudova X.M. Paxta quritishning ahamiyatliligi va undagi texnik muammolar.	326
Behbudov Sh.H., Samadova M.O. Ip va matoga ta’sir etuvchi tashqi kuchlar asosida tikuv mashinasi bo‘g‘inlarining harakat tenglamalarini tahlil qilish.	332

Шопулатов А.А., Райимкулов Ж.К., Бердимуратов У.Т., Росулов Р.Х. Пахтани майда ифлосликлардан тозалашда қозикчали-планкали барабан планкаларининг таъсири	336
Sultonov M.M., Aloxodjayev A.M., Mirzaaxmedova D.Yu. Takomillashtirilgan tozalash qurilmasining texnologik parametrlarini tadqiq qilish.	340
Azimova G.A., Shokirov L.B. Mahalliy xomashyolarga asoslangan yarim jun to‘qimalar ishlab chiqishning dolzarb masalalari.	350
Agzamova S.M., Gulyayeva G.X., Mukimov M.M., Karimova N.H. Turli xomashyoli ikki qatlamli trikotaj to‘qimalarining sifat ko‘ratkichlarini kompleks baholash.	354
ANIQ VA IJTIMOIIY-IQTISODIY FANLAR	
Mannonov Y.O. Kitobxonlik madaniyatini oshirishning ayrim masalalari.	360
Мухамадиев Б.Т, Мухамадиева З.Б., Джамалов С.Ш. Значение сбалансированного кишечного микробиома в укреплении физического и психологического здоровья	363
Xakimova M.Y. Elektron kutubxonani yaratishda zamonaviy dasturiy-texnik ta’minot	372
Шарипов М.З., Назаров Э.С., Зокирова З.М., Иброхимова С.Ш., Муминов Ш.Х. Структура и свойства одномерных микромагнитных конфигураций в ферромагнитных кристаллах.	375
EKOLOGIYA VA ATROF MUHIT MUHOFAZASI	
Мамедов Р.А., Жамолов Ж.Ж. Оценка низконапорного гидроэнергетического потенциала водозаборных сооружений и ирригационных каналов.	381
Мамедов Р.А. Исследование зависимости выхода водорода от термохимических характеристик электролита в процессе электролиза.	391

**YOSHI KATTA AYOLLAR FE'L-ATVORI BELGILARI BO'YICHA
ISTE'MOLCHILARNING TIPOLOGIK XUSUSIYATLARINI ANIQLASH**

Nematova L.X., Qodirova D.X.

Buxoro davlat texnika universiteti.

Annotatsiya. Maqolada yoshi katta odamlar tomonidan ijtimoiy xulq-atvor amaliyotini tanlash va amalga oshirish jamiyatda sodir bo'layotgan jarayonlar va hodisalarga, ijtimoiy institutlar va tashkilotlarning faoliyatiga, shaxsning hayotini tartibga soladigan ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri xususiyatlariga, shaxsning qadriyat yo'nalishlariga, jamiyatda qabul qilingan an'analar, me'yor va qoidalar, insonning individual xususiyatlari va boshqalarga bog'liqlik tahlili.

Kalit so'zlar: *individual, yoshi kattalar, tana holati, tipologiya, model.*

**DETERMINING THE TYPOLOGICAL CHARACTERISTICS OF CONSUMERS BASED
ON BEHAVIORAL TRAITS OF ELDERLY WOMEN**

Nematova L.Kh., Qodirova D.Kh.

Bukhara state technical university.

Abstract. This article analyzes how the choice and implementation of social behavior by elderly individuals depend on processes and phenomena occurring in society, the activities of social institutions and organizations, the nature of interaction between the individual and the social environment that regulates their life, the person's value orientations, established traditions, norms and rules in society, as well as individual characteristics and other influencing factors.

Keywords: *individuality, elderly people, body posture, typology, model.*

Iste'molchi ehtiyojlarini maksimal qondirish maqsadida sanoat korxonalarining strategik qarori bo'lib savdo bozorini narx segmentlariga ajratish hisoblanadi. Bunda maqsadlilik tamoyili iste'molchilar bozorining maqsadli marketingi va tipologizatsiyasi (segmentatsiyasi) dan foydalanish orqali ta'minlanadi. Tipologizatsiya ostida aholining iste'mol fe'l-atvorining belgilari (KSA), antropomorfologik va psixofiziologik xususiyatlar umumiyliги bilan ajralib turadigan bir jinsli guruhlarini ajratib ko'rsatish tushuniladi [1-3].

Iste'molchi fe'l-atvori – bu o'zini marketing bilimlarining mustaqil tarmog'i deb harakat qilayotgan nisbatan yangi tarmog'i, turli (odatda maqsadli) iste'molchilar guruhlarini fe'l-atvorining o'ziga xos xususiyatlarini, marketing tadqiqotlarining birinchi navbatda, ularning sotib olish qarorlari bilan bog'liqligini tavsiflovchi asosiy yo'nalishi bo'lib hisoblanadi [4].

Fe'l-atvor konstruktiv amaliyotlarini amalga oshirish yoshi katta odam bir-birini to'ldiruvchi ikkita maqsadga intilishini ko'rsatadi. Birinchisi – ijtimoiy muhitga ta'sir qilish, unga hukmronlik qilish, bu ijodiy faollikda va ijtimoiy o'zaro ta'sirning yangi shakllarini izlashda (chegaralarini kengaytirishda), shu jumladan, kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan salbiy o'zgarishlarni tushunishni hisobga olgan holda, namoyon bo'ladi. Ikkinchisi – ijtimoiy faollikni saqlab qolish, odatiy qiyofani, turmush tarzini o'zgartirmaslik. Masalan, nafaqaxo'rlarning ijtimoiy faolligi chegaralari odamlar hayotini tartibga soluvchi qadriyatlar, an'analar, me'yorlar va xulq-atvor qoidalarini tizimi bo'lgan ijtimoiy muhit bilan belgilanadi.

Yoshi katta odamlar tomonidan ijtimoiy xulq-atvor amaliyotini tanlash va amalga oshirish jamiyatda sodir bo'layotgan jarayonlar va hodisalarga, ijtimoiy institutlar va tashkilotlarning faoliyatiga, shaxsning hayotini tartibga soladigan ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri xususiyatlariga, shaxsning qadriyat yo'nalishlariga, jamiyatda qabul qilingan an'analar, me'yor va qoidalar, insonning individual xususiyatlari va boshqalarga bog'liq bo'ladi. Yoshi katta odamlarning ijtimoiy fe'l-atvorining amaliyotlarini tanlash va amalga oshirishga ayniqsa ta'limning mavjudligi (eng muhim omil), oilaviy daromad, bandlik va ijtimoiy himoya olish imkoniyati, jamiyatning ijtimoiy muammolarni hal qilishdagi ishtiroki kabi ijtimoiy-madaniy omillar [5] ayniqsa ta'sir ko'rsatib, bu esa o'z navbatida, ushbu yosh odamlarning ijtimoiy kapitalini shakllantirish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy resurslarni belgilaydi.

Shunday qilib, yoshi katta odamlarning ijtimoiy faolligi chegaralari odamlar hayotini tartibga soluvchi qadriyatlar, an'analar, me'yorlar va fe'l-atvori qoidalarini tizimi bo'lgan ijtimoiy muhit bilan belgilanadi.

Yoshi katta odamlar orasida iste'mol fe'l-atvorining har xil turlarining tarqalishi darajasini aniqlash uchun ayollarning mualliflik empirik marketing tadqiqotlari natijalarini (N=350) ko'p qirrali tahlili bajarildi. Ushbu qismda iste'molchilarning fe'l-atvori belgilarining uch o'lchovli birikmasi natijalari taqdim etilgan. Yoshi katta ayollarning iste'mol fe'l-atvori belgilari (KSA) birikmasining daromad darajasi va ularning bandligi bo'yicha ikki o'lchovli taqsimlanishi tahlili shuni ko'rsatdiki, respondentlarning 65% to'liq kunlik ishlaydilar yoki ularning aksariyati to'liq ishlashda davom etmoqda (respondentlarning 41%), qolganlarning bandligi vaqtinchalik, tasodifiy, norasmiy xarakterga ega (1-jadval).

Shuni ta'kidlash kerakki, ishlashni istagan yoshi katta odamlarning hammasi ham bunday imkoniyatga ega emas. 55-65 yoshdagi ishlamaydigan nafaqaxo'rlar orasida har uchtdan bir kishi ishlash istagini bildirgan. Ular uchun tadbirkor, uyda bola parvarishi, repetitorlik, ta'mirlash va tikuvchilik xizmatlarini ko'rsatish sKSAtda erkin grafik bilan bog'liq ish eng ma'quldir.

Yoshi katta odamlarni nafaqa yoshidan keyin mehnat faoliyatini davom ettirishga, qo'shimcha ish qidirishga va hok. undaydigan asosiy sabablar – moddiy sabablardir. Ushbu tamoyilga ko'ra, respondentlarning daromad darajasi bo'yicha taqsimlanishini ko'rib chiqamiz. Respondentlarning aksariyati daromadning eng past darajasiga (20-60 u.e.) ega – 53%, keyingi daromad darajasi 61-150 u.e.–22%, eng yuqori daromad (501 u.e. va undan yuqori) esa ularning 5% ni tashkil qiladi. Bu odatda yuqori maoshli ishlarga ega bo'lgan kichik oiladir.

1-jadval. Tanlanmadagi yoshi katta ayollarning daromad darajasi va ijtimoiy holati bo'yicha taqsimlanishi, (N=350)

Ijtimoiy ahvoli	Daromad darajasi: har bir oila a'zosiga, (so'm)					
	20-60 u.e	61-150 u.e	151-300 u.e	301-500 u.e	501 va undan yuqori u.e	Jami
Ishlaydigan (maishiy xizmat)	40	20	6	4	3	73
Uy bekasi	31	10	8	3	2	54
O'qituvchi	35	17	10	12	5	79
Nafaqaga chiqan	43	12	7	3	3	68
Tadbirkor	38	17	9	6	5	76
Jami:	187	76	40	28	19	350
%	53	22	12	8	5	100

Odatda ishlab chiqaruvchilar iste'molchining ma'lum bir portretiga yo'nalish olib, bu boshqa narsalar qatorida uslub turini ham o'z ichiga oladi. Zamonaviy kiyim ishlab chiqaruvchilarning reklama materiallari tahlili shuni ko'rsatdiki, ularning hech biri yoshi katta iste'molchilarni katta miqyosda maqsadli guruh sKSAtda tanlamagan. Sanoat assortimentini yoshi katta iste'molchi ayollar talablariga moslashtirish vazKSAsi ularning uslubiy afzalliklarini aniqlash orqali hal qilinishi mumkin.

Kolleksiya uslubini tanlash dizaynda eng muhim omilidir [6-8]. "Kiyimda qanday kiyinish uslubini afzal ko'rasiz?" degan savolga ayollarning 45% klassik uslubni, 25% hijob uslubini, 14% milliy an'analarga mos uslubni tanlagan (2-jadval). Respondentlarning atigi 10% "Kejual" uslubni aytishgan. Ko'pchilik tekis bo'yalgan emas, balki printli matolarni afzal ko'radi. Printli (yorqin emas) mato qomat kamchiliklarini yashirishga, ko'zni kiyimdagi nuqsonlardan olib qochishga imkon beradi.

Aniqlandiki, printli mahsulotlarning eng ko'p miqdorini kundalik kiyim tashkil qilib, bu jami printli mahsulotlarning 38% ni tashkil qiladi. Sport kiyimlari va uy kiyimlari mos ravishda 28% va 23% ni tashkil qiladi. Tantanali marosimlar uchun kiyimlarda print eng kam qo'llaniladi – jami mahsulotlarning 11%. Yoshi katta iste'molchilarning turlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi keyingi omil – kiyimdagi innovatsiyalarga bo'lgan munosabatdir.

2-jadval. Tanlanmadagi yoshi katta ayollarning kiyinish uslubi va yoshi bo'yicha taqsimlanishi

Yosh guruhi	Kiyimda qanday kiyinish uslubini afzal ko'rasiz?											
	Klassik uslubidagi	%	Sport va kejual uslubida	%	Musulmoncha uslubidagi kiyimlar (Xijob)	%	Milliy uslubidagi kiyimlar	%	Menga baribir	%	Jami	%
50-55 yosh	64	19	14	4	30	9	11	3	9	3	133	38
56-60 yosh	61	17	15	4	29	8	25	7	8	2	133	38
61-70 yosh	30	9	8	2	28	8	13	4	5	1	84	24
Jami:	155	45	37	10	87	25	49	14	22	6	350	100

“Modaga munosabatingiz qanday va unga kiyim tanlashda rioya qilasizmi?” degan savolga jami 5% mehnat faoliyatidagi respondentlar ijobiy javob berishdi, qolganlar yangi tendensiyalarga yoki befarq (17%), yoki kiyim tanlashda faqat o'z tamoyillariga amal qilishadi (8%). Moda innovatsiyalariga daromadining o'rtacha darajasi 100 dan 300 gacha u.e. bo'lgan o'qituvchilar va tadbirkorlar amal qilishga harakat qilishadi (10%).

3-jadval. Tanlanmadagi yoshi katta ayollarning ijtimoiy holati va modaga munosabati bo'yicha taqsimlanishi

Nomlanishi	Ijtimoiy holati											
	Ishlay digan	%	Uy bekasi	%	O'qituvchi	%	Nafaqaga chiqqan (pensiya)	%	Tadbirkor	%	Jami:	%
Butkul amal qilaman	16	5	27	8	31	9	25	7	5	1	104	30
O'z fikrimga amal qilaman	29	8	28	8	43	12	71	20	16	5	187	53
Befarqman	9	3	13	4	7	2	29	8	1	0,3	59	17
Jami:	54	16	68	20	81	23	125	35	22	6	350	100

4- jadval. Tanlanmadagi yoshi katta ayollarning daromad darajasi va modaga munosabati bo'yicha taqsimlanishi.

Javob variantlari	Daromad darajasi: har bir oila a'zosiga. (so'm)											
	20-60 u.e	%	61-150 u.e	%	151-300 u.e	%	301-500 u.e	%	501 va undan yuqori u.e	%	Jami:	%
Butkul amal qilaman	42	12	23	7	10	3	4	1	5	1	84	24
O'z fikrimga amal qilaman	77	22	36	10	21	6	14	4	9	3	157	45
Befarqman	68	19	20	6	9	3	10	3	5	1	112	32
Jami:	187	53	76	22	40	12	28	8	19	5	350	100

Ma'lum bo'ldiki, 61% respondentlar kiyimlarni muntazam ravishda emas, balki eskirish va yeyilishi tufayli almashtiradi, ya'ni vaqt o'tishi bilan kiyim antropometrik xususiyatlar (34%) yoki eskirishi (27%) sababli mos kelmaydi, bu esa garderobni yangilash sababining daromad darajasiga kuchli bog'liqligini ko'rsatadi. Yoshi katta odamlar odatda qarishidan oldin olingan eski kiyimlarini kiyishga harakat qilishadi, shuning uchun ular to'g'ri yoki yarim yopishgan siluetdagi ko'p funktsiyali kiyimlarni sotib olishadi (4 va 5-jadvallar).

5-jadval. Tanlanmadagi yoshi katta ayollarning garderobini yangilashga munosabati

Nomlanishi	Garderobingizni yangilashingizning asosiy sababi?											
	Moda o'zgarishi	%	Ma'lum bir vaqtga kelib qomatga mos kelmasligi	%	Sovg'a	%	Eskirishi	%	Boshqa variant	%	Jami:	Jami: %
Butkul amal qilish	18	5	32	9	16	5	31	9	8	2	105	30
Qiziqaman, lekin kiyinishda o'z fikrimga amal kilaman	30	9	70	20	30	9	40	11	6	2	176	50
Befarqman	10	3	19	5	7	2	25	7	8	2	69	20
Jami:	58	17	121	34	53	16	96	27	22	6	350	100

Yoshi katta ayollarning iste'mol fe'l-atvori tahlili shuni ko'rsatdiki, zamonaviy sharoitlarda ularning mehnat faoliyati imkoniyati, ijtimoiy faollikka intilishi yoshi katta odamning moddiy farovonligi (daromadlari) darajasi, shuningdek, ma'lum submadaniyatga mansubligi bilan belgilanadi. Aynan submadaniyat va milliy an'analarga sodiqlik nafaqaxo'rlar tomonidan kiyim tanlashda yoshi katta ayollarning iste'mol fe'l-atvorini tanlash va amalga oshirishga bevosita ta'sir qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Nematova L.X. Application of information technologies at the scientific world and intellectual level of students. Novateur publications a Multidisciplinary Peer Reviewed journal Volume 6, Issue 5, May-2020. R.41-44.
2. Nematova L.X, Sadullayeva D.A. Introduction of electronic textbooks in the process of teaching students. Novateur publications international journal of innovations in engineering research and technology journal. Volume 7, Issue 5, May-2020. R.270-272.
3. Xujaeva, M. B. (2023). KIYIMLARNI TIKISHDA INSON TANASI O'LCHAMLARINI OLISH USULLARI. Scientific progress, 4(3), 49-57.
4. Ayollar kiyimlarini loyihalashda iste'molchilarning kastomizasiyasi tamoyillari. "Tafakkur manzili" Respublika ilmiy-uslubiy jurnali. Volume 1. 2022-oktabr/noyabr. 58-62 b. Qodirova D.X., Qodirova S.X.
5. Кадырова Д.Х, НигматоваФ.У, Абдукаримова И. « Особенности дизайн проектирования одежды для пожилых» «Polish siense journal» иссусе 1(34), жануарий 2021, 173стр.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVASIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT TEXNIKA UNIVERSITETI**

Buxoro davlat texnika universiteti nashri
“FAN VA TEKNOLOGIYALAR TARAQQIYOTI”

Ilmiy-texnikaviy jurnal

2026 yil, 1-son. ISSN 1281-8193

Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi.

Manzil: 200117, Buxoro sh., Q.Murtazoev ko‘chasi 15.

Tel: (8-365) 223-92-40, E-mail: fantt_jurnal@umail.uz

<http://journal.bstu.uz>

БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Издател: Бухарский государственный технический университет

«РАЗВИТИЕ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИЙ»

Научно-технический журнал

Выпуск 1, 2026. ISSN 1281-8193

Отредактирована на компьютере редакции.

Адрес: 200117, г. Бухара, ул. К. Муртазаева, 15.

Тел.: (8-365) 223-92-40, E-mail: fantt_jurnal@umail.uz

<http://journal.bstu.uz>

BUKHARA STATE TECHNICAL UNIVERSITY

Publisher: Bukhara State Technical University

DEVELOPMENT OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

Scientific and Technical Journal

Issue 1, 2026. ISSN 1281-8193

Yedited on the yeditorial computer.

Address: 200117, Bukhara, K. Murtazaev Street, 15

Tel.: (8-365) 223-92-40, E-mail: fantt_jurnal@umail.uz

<http://journal.bstu.uz>